

ภาพยนตร์ยานี้กับความเข้าใจ

สนธิ บุญยฤทธิ์

1

ถ้าจะมีใครสักคนถามผมว่ารู้จักภาพยนตร์ยานี้มาตั้งแต่เมื่อไร ผมคงต้องตอบว่า ก็รู้จักมาตั้งแต่ “เมืองไทยใหญ่อุดม ดินดีลมเป็นนาสวน” นั่นแหละ ภาพยนตร์ยานี้บทนี้มีว่า

เมืองไทยใหญ่อุดม
เพื่อนรักเราซึกขวน
วิชาต้องหาไว้
ให้รู้รูทางจำ

ดินดีลมเป็นนาสวน
ร่วมช่วยกันมุงมันทำ
เป็นหลักได้ใช้ช่วยนำ
ขวนชวายไปให้มากมาย

ฯลฯ

ที่จริงผมจำได้เพียงบทแรกบทเดียวเท่านั้น เป็นภาพยนตร์ยานีบทแรกจริง ๆ ในชีวิตของผม เพราะอยู่ในหนังสือแบบเรียนเร็ว เล่ม ๓ ซึ่งเป็นหนังสือเรียนเล่มแรกในชีวิต แต่จะเป็นตอนต้นหรือตอนกลางผมไม่แน่ใจเสียแล้ว

และถ้าจะถามใหม่ว่า แล้วภาพยนตร์ยานี้ที่ผมสุดแสนรักประทับใจครั้งแรกในชีวิตละ ผมคงต้องตอบทันทีว่า

“ก็ภาพยนตร์ยานี้ตอนที่ นางทมยันตีถามหาพระนลกับต้นอโศก นั้นไง”

แถมเพื่อน ๆ บางคน
ยังเปลี่ยนชื่อพระ
นลเป็นชื่อตัว แล้ว
เปลี่ยนชื่อนางทมยันตี
เป็นชื่อคนรักหรือคนที่
แอบรักก็ยังมี รวมทั้ง
ผมด้วย อย่างผมนี้
เปลี่ยนสบายมาก
“พระนั่นชื่อ พระสนธิ
ผู้เรื่องฤทธิ์อริกษย์ คู่รัก
นางทราวมวย นามเธอ
นั่นน้อ.....” ก็เดา
เอาเองก็แล้วกันว่า
นางเอกของผมตอน
นั้นชื่ออะไร

คืออย่างนี้ ตอนนั้นผมเรียนอยู่ชั้นมัธยมปีที่ 6 เรียนวรรณคดีไทยเรื่อง
वासिष्ठी ฉบับภาคบนดิน ที่เรามักชอบเรียกกันว่าภาคพื้นดินนั่นแหละ ตอนที่กามนิ
ด กระหนุงกระหนิงอยู่กับवासिष्ठीบนลานอโคคนั้น ขณะที่ความรักของหนุ่มสาวทั้ง
สองกำลังซาบซึ้งดูดีอยู่นั้น เวลาเดียวกันเงาอุปสรรคก็กำลังฉวัดเฉวียนโฉบ
เฉี่ยวเข้ามาใกล้ ๆ เมื่อระลึกถึงความพลัดพรากด้วยน้ำตา ทำให้वासिष्ठीหวนคิด
ไปถึงความพลัดพรากระหว่างนางทมยันตีกับพระนล ที่นางทมยันตีต้องเที่ยวตาม
ตามหา แทะจะจากนกกาทุกตัว หินทุกก้อน ทรายทุกเม็ด ต้นไม้ทุกต้น กระทั่งมา
ถึงต้นอโคก ตรงนี้เองที่ผู้ประพันธ์ได้ไปเยี่ยมกาพย์ยานีในเรื่องพระนลคำหลวง วรรค
ที่ 12 อันเป็น พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มาเจิม
ปากवासिष्ठीเพื่อรำพึงรำพันความในใจให้กามนิดคู่รักฟังว่า

อ้อคูอโคคนี่	ศรีไสววิไลตา
อยู่หว่างกลางพนา	เป็นสง่าแห่งแนวไพร
ร่มรื่นชื่นอารมณ์	ลมเซยพัดระบัดใบ
ดูสุขสนุกใจ	เหมือนแลดูจอมภูผา
อโคกดูแสนสุข	ช่วยดับทุกข์ด้วยสักครา
โคกเศร้าเฝ้าอุรา	อ้ออโคกโรคซ้ำร้าย
อโคกโยกกิ่งไกว	จงตอบไปตั้งใจหมาย
ได้เห็นพระฤสาช	ผ่านมาบังตาอย่างไร
พระนั่นชื่อพระนล	ผู้เรื่องรณอริกษย์
เป็นผัวนางทราวมวย	นามนิยมทมยันตี ฯ

ซึ่งพออ่านมาถึงวรรคที่ว่า “พระนั่นชื่อพระนล ผู้เรื่องรณอริกษย์” เรา
ก็มาเปลี่ยนเป็น “พระนั่นชื่อ กามนิด ผู้เรื่อง ฤทธิ์ อริกษย์” แล้วเปลี่ยน “นามนิยม
ทมยันตี” ให้เป็น “นามนิยม วาสิष्ठी” ก็ทำให้ได้บรรยายกาศที่เพื่อนดี และนี่คิด
ว่าเป็นก้าวแรกเริ่มของการหัดเขียนกลอนของผม คราวนี้เมื่อเปลี่ยนแล้วลองมา
อ่านให้เต็มบทก็จะเป็น

พระนั่นชื่อ กามนิด	ผู้เรื่อง ฤทธิ์ อริกษย์
เป็นผัวนางทราวมวย	นามนิยม วาสิष्ठी ฯ

แถมเพื่อน ๆ บางคนยังเปลี่ยนชื่อพระนลเป็นชื่อตัว แล้วเปลี่ยนชื่อนาง
ทมยันตีเป็นชื่อคนรักหรือคนที่แอบรักก็ยังมี รวมทั้งผมด้วย อย่างผมนี้เปลี่ยน
สบายมาก “พระนั่นชื่อพระสนธิ ผู้เรื่องฤทธิ์อริกษย์ คู่รักนางทราวมวย นามเธอ
นั่นน้อ.....” ก็เดาเอาเองก็แล้วกันว่านางเอกของผมตอนนั้นชื่ออะไร อ้อย
เสียงสัมผัสไว้ให้แล้ว เดาไปเดามาคงถูกเข้าสักชื่อแหละนะ

พูดออกนอกเรื่องเพื่อความหรรษา กลับมาเข้าเรื่องกันต่อไปดีกว่า จากกาพย์ยานีบทนี้เองที่เป็นแรงบันดาลใจให้ผมแสวงหากาพย์ยานีบทอื่น ๆ มาอ่านไม่ว่าจะเป็นของกวีโบราณอย่าง กาพย์ห่อโคลง ของ พระมหाराชครู กาพย์ห่อโคลง กาพย์เห่เรือ ของ เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์(กุ้ง) หรือ กาพย์ของกวีร่วมสมัยอย่าง อังคาร กัลยาณพงศ์ อ่านเข้า ๆ ก็เลยอยากเขียนดูบ้าง

2

เขียนกาพย์ยานีตอนแรก ๆ จึงมักหนีไปทางอารมณ์โรแมนติก อย่างเช่นบางตอนที่เขียนถึงเพื่อนคนหนึ่งที่ต้องจากกันไปไกลว่า

ราตรีมีดวงดาว

ห้องฟ้าวิลาวัณย์

ดาวคล้ายเหมือนเราคล้าย

อย่าเลือนนะเพื่อนรัก

ประดับหาวพราวสวรรค์

คือตัวฉันและเพื่อนรัก

ทิ้งร่องรอยซึ่งสลัก

คิดถึงกันหมั่นดูดาว ฯ

ก็ต้องยอมรับละว่าได้รับอิทธิพลทางความคิดมาจากกาพย์ยานีบทที่นางทมยันตีถามต้นอโคกถึงพระนลนั่นเอง แต่มาภายหลังก็เริ่มหัวไปตามกระแสสังคมในเวลานั้นบ้าง เริ่มตั้งแต่ชิ้นงานเมื่อ พ.ศ.2506 ที่ชื่อว่า “หมากับคน” ซึ่งตอนนั้นยังใช้นามปากกาว่า “สานิต-บุญญา” อยู่ ดังนี้

หมากับคน

สองเท้า นั้นเป็นคน

คนพูดว่า พูดจา

หวอดหวอดว่าคน หาว

คนกินลั่นสำล้อน

ส่วนหมานั้นว่า แดก

คนว่าหมาสามัญ

คนยกขึ้นเป็น มนุษย์

คนว่าคนดีกว่า

จริงอยู่หมาอาจชั่ว

แต่คนนั้นดีดี

คนกินคนปลิ้นปล้อน

คนคดคนสาไถย

สี่ตีน สนให้เป็นหมา

ที่ส่วนหมาว่า เห่า ตะบอง

แต่หมาเล่ากลับว่า หอน

ใช้งามองอนว่า รับประทาน

ช่างจำแนกหลายสถาน

แจกประจานไปนานา

หมาเพียงสุด สุนัข หมา

แล้วเหยียดว่าหมาไม่ดี

มีหมอมัวด้วยคักดีศรี

ไม่ชั่วบ้างหรืออย่างไร

คนกะล่อนหลอกหลอนใจ

หลายหน้าหนอคนทรยศ

ตำว่าหมาเจ็บเจ็บ
ยกตนเสียวามงด
ถึงเท่าก็เท่าเพียง
แต่คนสิพูดจา
เรื่องคนยังไม่พอ
หมาหมาดำไม่พัน
หมาหนึ่งใช้หมาจน
หมาก็มีหัวใจ
อนิจจาหมาที่รัก
คอยคุณเดินดิน
ป.ล.ต่อลขิต
แต่ผมทั้งกายา

เหมือนเอาเล็บจิกแผลสด
ไซ่แกล้งปดมาพูดจา
แต่สำเนียงเรื่องหมาหมา
ไซ่แต่ว่าเรื่องคนคน
ยังแถมต่อสัตว์หน้าขน
คนนอกคนเป็นโฉน
แต่จำทนเพราะพูดไม่ได้
ซินควรวญไปกลัวสติกิน*
กรรมเจ้าหนักทนกว่าสิ้น
เสร็จจากกินกินินทา
ผม สวานิต เขียนกลอนหมา
ไม่ไซ่หมาอย่าเข้าใจ ๙

*สติกิน เป็นยาเบื่อหมาที่ใช้กันในสมัยที่ผมเขียนงานชิ้นนี้ ฤทธิ์ยาแรงมาก
หมาโดนเข้าเป็นชักดิ้นชักงอทันที เดี่ยวนี้ยังใช้กันอยู่หรือเปล่าผมไม่รู้ เพราะไม่
ค่อยได้ยินใครพูดถึง

กลับมาถึงการเขียนกาพย์ยานีของผมต่อ ผมว่างเว้นการเขียนกาพย์ยานี
เป็นชิ้นเป็นอันมาระยะหนึ่ง จนกระทั่งผมเข้าเรียนที่ วจ.ประสานมิตร ปีนั้นเป็นปี
2512 ผมเรียนวิชาอะไรก็ไม่รู้มันจำไม่ได้เสียแล้ว จำได้แต่ว่าเรียนกับท่านอาจารย์ วรณ
ชาลี ในรายวิชานั้นท่านอาจารย์ให้เขียนกลอนด้วย ผมเลือกเขียนเป็นกาพย์ยานี ชื่อ
“หนอย” ดังนี้

หนอย

สิบปีที่ไต่ยน
ธรรมบุญถูกประหาร
พอรัฐธรรมบุญคลอด
สมัครพรรคการเมือง
ประชาก็หน้าใส
พวกเราเหล่าลูกแพะ
เตรียมตัวเลือกผู้แทน
หวังได้คนดีดี
ผู้สมัครพรรคต่างๆ
สาดโคลนโยนกันไป
กว่าถึงวันเลือกตั้ง
หาเสียงเสี้ยมบัดขบ

ประชาฉินรัฐบาล
เผด็จการขึ้นนั่งเมือง
ผู้แทนมอดก็ชักเขื่อง
ที่ชื่อเฟื่องมีเงินแยะ
ต่างดีใจทีนี้แหละ
ได้ร้องเบะโดยเสรี
และวางแผนป้องกันผี
เข้านั่งที่สภาไทย
ต่างก็อ้างอวดตัวใหญ่
ต่างสาวไส้ยาวหลายทบ
มรณังไปหลายศพ
จวบประจบสิบกุมภา

ผมก็เป็นคนไทย ถึงเด็กเพิ่งเคยเสาะ ที่นอนหลับทับสิทธิ์ โถยเข้ากระเป๋าดน ถึงเวลาประกาศ เชียร์กันสนั่นเชียว เกิดเสียงเถียงกับน้อง น้องว่ากูแน่วะ ผมเล่น ประชาธิปไตย เอ็ดอึ้งคะนึ่งไป ออกห้องร้องชี้หน้า การบ้าน มึงไม่ทำ	ความสนใจเต้นก้าก้า ยิ่งดีกว่าคนบางคน และที่คิดแต่จะชน รวยเหลือล้นมันคนเดียว ผลชี้ขาดผมหวาดเสียว ต่างเอาใจให้ชนะ ต่างตอรองกันเต็มตะ พรรคสหประชาชาติไทย เราต่างผลัดเชียร์กันใหญ่ จนพ้อตื่นยืนพิมพ์ กราดกริ้ววูด่าลูกกระย้า หนอย-สนใจไอ้ การเมือง
--	---

งานชิ้นนี้เป็นงานเขียนบทกวีแนวการเมืองดูเหมือนจะเป็นชิ้นแรกของผมที่ไม่ตีพิมพ์ก่อนนั้นคะแนนเต็มสิบท่านอาจารย์ให้ผมสิบเลย แต่เหงพอกเรดออกวิชานี้ผมได้แค่ ซี ก็ไม่รู้

งานชิ้นนี้เป็นงานเขียนบทกวีแนวการเมืองดูเหมือนจะเป็นชิ้นแรกของผมที่ไม่ตีพิมพ์ก่อนนั้นคะแนนเต็มสิบ ท่านอาจารย์ให้ผมสิบเลย แต่เหงพอกเรดออกวิชานี้ผมได้แค่ ซี ก็ไม่รู้

3

ผมเขียนกาพย์ยานีต่อมาอีกหลายชิ้น ทั้งกาพย์ยานีล้วน ๆ และกาพย์ยานีห่อโคลง คือเขียนโคลง ๔ สุกภาพห่อด้วยกาพย์ยานี โดยเฉพาะ “กาพย์ห่อแค้น” ที่เขียนตั้งแต่ต้นปี 2514 ซึ่งตอนนั้นผมไปเป็นอาจารย์ช่วยพรรคพวกสอนเด็ก ๆ มัธยมอยู่ที่โรงเรียน มดุงศิษย์พิทยาประจันตคาม อำเภอประจันตคาม จังหวัดปราจีนบุรีโน้น

กาพย์ห่อแค้น

คนตีผีไม่ไว้	เนานาน	นักนอ
คนอภัยรีภัยบาล	เปรตเลี้ยง	
ยีนยงชั่วอวดสาน	สิบโลก	กิติ
ฟ้าผ่าลงเปรี้ยวเปรี้ยว	เปรตนั้นฤตตาย	
คนตีผีไม่ไว้	คนจัญไรผีพนอ	
เลี้ยงไว้นานจริงหนอ	ฟ้าหักคอยังไม่ตาย	

ปฏิภูลมุลอสุภ้อย
ส่งกลิ่นเหม็นสังคม
เทวดาเสพทิพย์สม
เหม็นไปเหม็นปานข้า
เพื่อนเอยร้อยอาจม
แต่ข้าเหม็นกลิ่นฟ้า

อาจม เพื่อนเอย
เฉียดบ้า
ผิดมนุษย์ นะพี
คลื่นไล่กลิ่นสวรรค์
อบสังคมใกล้ขีดบ้า
บ้าอำนาจปล้นชาติระยำ

รกหญ้าถากถางได้
คนชั่วชั่ววุ่นวาย
เทเวศรนั่งดูตาย
หลงสุราลัยข้า
รกหญ้าถากถางได้
แต่เทพหลงเมฆา

ดังหมาย เพื่อนเอย
รกฟ้า
หลับเนตร โฉนฤ
จักพึงใครควร
รกคนใครพึงเทวา
แล้วประชาจะพึงใคร

เทเวศรผู้แก้วนกล้า
ปฏิวัติล้มราชันย์
เถลิงเดชอย่างเมามัน
โยมิผันหน้ากล้า
เทเวศรกิเลสหนา
แน่จริงโยมิผัน

กลิ่นสวรรค์
ประพตติบ้า
บัดชบ
สบหน้ามหาชน
ประพตติปากลิ้นสวรรค์
สบหน้าข้ามหาชน

คนเอยอย่าจ่ายใช้
อดอยากเหน็ดเหนื่อยเนื่อย
หนาวลมห่มลมเปลือย
เว้นแต่อภิสิทธิ์ชนต้อง
เหวยคนอย่าฟุ่มเฟือย
บารมีเอ็งไม่ถึง

ฟุ่มเฟือย นกนอ
อย่าร้อง
เปลาร่าง
จ่ายได้ตามบารมี
เหน็ดเหนื่อยเนื่อยอย่าร้องอึ้ง
พึงเจียมหน้ากะลาหัว ฯ

จากวันนั้นจนวันนี้ งานชิ้นนี้ผมก็ยังเขียนไม่จบ และคิดว่าคงไม่เขียนให้จบอีกแล้ว นอกจากว่าฟ้าจะผ่าเรียงลงมาลงกระหม่อมเท่านั้น

ผมเขียนกาพย์ยานีต่อมาอีกเรื่อย ๆ ด้วยสาระเรื่องราวและแรงบันดาลใจที่แตกต่างกันไป มีอยู่ชิ้นหนึ่งที่ผมตั้งใจเขียนถึงผู้บริหารของผม คือผมจะบอกเขาตรง ๆ ก็ไม่มีเหตุให้เดินเข้าไปบอก ครั้นจะไม่บอกก็อดเป็นห่วงเขาลึก ๆ ไม่ได้ ด้วยว่าอย่างน้อยในความเป็นมนุษย์พันธุ์ผู้บริหาร เขาก็ยังมีความดีอยู่บ้าง ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะให้เขาได้ข้อคิดอันเป็นัจธรรม ส่วนผลจะเป็นอย่างไรผมไม่สนใจเท่ากับที่ผมได้ทำหน้าที่ของผมแล้ว งานชิ้นนั้นผมให้ชื่อว่า "กาพย์เห่บันได" เคยลงตีพิมพ์ใน "นาฬิกาทราย" หนังสือรวมกลอนที่พิมพ์ในปี 2542 คิดว่าคนที่ผมตั้งใจเขียนให้คงได้อ่าน

18

66
คือผมจะบอกเขาตรง ๆ ก็
ไม่มีเหตุให้เดินเข้าไปบอก
ครั้นจะไม่บอกก็อดเป็น
ห่วงเขาลึก ๆ ไม่ได้ ด้วยว่า
อย่างน้อยในความเป็น
มนุษย์พันธุ์ผู้บริหาร เขาก็
ยังมีความดีอยู่บ้าง ทั้งนี้ก็
เพื่อที่จะให้เขาได้ข้อคิดอัน
เป็นัจธรรม ส่วนผลจะ
เป็นอย่างไรผมไม่สนใจ
เท่ากับที่ผมได้ทำหน้าที่
ของผมแล้ว งานชิ้นนั้นผม
ให้ชื่อว่า "กาพย์เห่บันได"

กาพย์เห่บันได

บันไดลิ่งช่วยไ้	ขึ้นลง เพื่อนเอย
ใครใครขึ้นขึ้นคง	ยอมได้
ยามลงหากลงปลง	ปลดปล่อย ตนนา
ลงเช่นขึ้นเชิงไ้	ชอบด้วยสง่าสม
บันไดลิ่งก่อสร้าง	ใช้ก้าว่างทางขึ้นลง
บรรลุตฤประสงค์	เจตจำนงขึ้นลงไ้
เดินทางออกจากบ้าน	ที่ทำงานขึ้นบันได
เสร็จงานกลับบ้านไป	ลงบันไดเดินกลับบ้าน
ดังนี้ทุกวันมา	เป็นธรรมดาคนทำงาน
ขึ้นลงทุกวันวาร	ก็ไม่เห็นจะเป็นไร
บันไดมีไ้ขึ้น	อย่าเมามั่นด้วยติดใจ
อย่าคิดผิดวิสัย	ว่าขึ้นแล้วจะไม่ลง
ลงนั้นมันผิดปกติ	ไม่ลงสิน่างวอยง
ชีวิตน่าพิศวง	ขึ้นไม่ลงที่ไหนมี
แม่พอรออยู่บ้าน	บ้างลูกหลานทั้งน้องพี่
ภรรยา รอสามี	สามีทำภรรยาตน
ไม่ลงบันไดไป	ก็แล้วใครจะสับสน
หลงฝันจุดยืนกล	ต้องทนหนาวทั้งเราร้อน
ที่จริงขึ้นบันได	เหนื่อยกายใจแทบม้วยมรณ
ชาลงสิได้ผ่อน	ลงเรื่อยเรื่อยไม่เห็นออยแรง
อยู่บนหรือล่านั้น	ก็เหมือนกันที่จัดแจง
สำคัญสิ่งปรงแต่ง	ให้เลวดมีค่าคน
เดินยืมลงบันได	ด้วยหัวใจที่ปรับปรน
รยทางสองข้างตน	มีแต่คนยืมยินดี ฯ

ผสมสอนการเขียนร้อยกรองไทยอยู่หลายปี ตั้งแต่ปี 2513 ในระดับชั้นมัธยม และตั้งแต่ปี 2514 ในระดับนักเรียนฝึกหัดครู สอนไปสอนมาทำให้เกิดความคิด วิเคราะห์รูปแบบฉันท์ลักษณะในบทกวีไทยมาตั้งแต่ ถ้าจำไม่ผิดก็ในปี 2522 วิเคราะห์ ทั้งโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอนและร่าย ทำให้ได้ข้อสรุปเกิดเป็น แผนภูมิแสดงโยงใย

คำประพันธ์ไทย ขึ้น ดังที่เคยเสนอไว้ในที่หลายแห่ง โดยเฉพาะในวารสาร ดวงแก้ว ฉบับเดือนมกราคม-มิถุนายน 2543 ตรงจุดนี้ที่ทำให้มองเห็นกาพย์ยานีกว้างออกไปกว่าที่เคยเห็นและเป็นอยู่มาก่อน

สิ่งแรกที่มองเห็นกาพย์ยานีจากความโยงใยของคำประพันธ์ไทย ก็คือ ความสัมพันธ์ระหว่างกาพย์ยานีกับโคลง โดยเฉพาะโคลง 4 สุภาพ

ผมเคยตั้งข้อสงสัยว่า กาพย์ห่อโคลงรวมทั้งกาพย์เห่เรือซึ่งเป็นกาพย์ห่อโคลงชนิดหนึ่งด้วยนั้น ทำไมจึงต้องห่อด้วยกาพย์ยานี ห่อด้วยกาพย์อื่นอย่างกาพย์ฉับงหรือกาพย์สุรางคนางค์ไม่ได้หรือ ความสงสัยทำให้ผมลองเขียนกาพย์เห่เรือห่อด้วยกาพย์สุรางคนางค์ในชั้นงานชื่อ “รำพึงของจอบเก่า” โดยเริ่มต้นด้วยโคลง 4 สุภาพ ห่อด้วยกาพย์สุรางคนางค์จำนวนถึง 15 บท ดังบางตอนที่จะยกมา ดังนี้

รำพึงของจอบเก่า

วัยกินนอนเล่นไร่	เดียงสา
เริ่มรุ่นวัยเสาะหา	สิ่งรู้
ฉกรรจ์จากจสถาปนา	อนาคต
ยามแก้ลิ้นแรงสู้	แต่ฟื้นความหลัง
จอบเก่าเล่มหนึ่ง	รำพึงรำพึง
ลำบันลำบุก	ผ่านชีวิตหลาย
หัวเราะร้องไห้	สุขทุกข์มากมาย
	ยิ้มทั้งน้ำตา
ไม่เคยแคะไค้	เกิดมาจากไหน
รู้แต่วันหนึ่ง	สืบเสาะแสวงหา
สนนราคา	เขาซื้อเข้ามา
	ก็หลายสตางค์

ฯลฯ

(นาฬิกาทราย น.32-36)

ตอนแรก ๆ ก็คิดเอาเองว่าแปลกดี แต่เวลาอ่านรู้สึกว่าการกลมกลืนของลีลาจังหวะเสียงสู้อวดด้วยกาพย์ยานีไม่ได้ หลังจากมาวิเคราะห์อีกสักพักหนึ่งจึงพบว่า เหตุที่กาพย์สุรางคนางค์กลมกลืนกับโคลง 4 สุภาพสู้อวดด้วยกาพย์ยานีไม่ได้ก็เพราะจังหวะนั่นเอง นั่นคือ ถ้าสังเกตจะเห็นว่าวรรคหน้าของโคลงกับวรรคหน้าของกาพย์ยานีนั้น มีจำนวนคำเท่ากัน จังหวะเหมือนกัน คือต่างก็วรรคละ 5 คำ และจังหวะ 2-3 เหมือนกัน แม้บางครั้งจังหวะวรรคหน้าของโคลงอาจเป็น 3-2 บ้าง ก็ไม่แตกต่างกัน

การค้นพบตรงนี้เอง ทำให้ผมเกิดความคิดว่า วรรณหน้าของโคลง 4 สุภาพ น่าจะนำมาเป็นวรรณหน้าของกาพย์ยานีได้ ขณะเดียวกัน วรรณหน้าของกาพย์ยานี ก็น่าจะนำมาเป็นวรรณหน้าของโคลง 4 สุภาพได้ด้วยเช่นกัน เพียงแต่บางครั้งอาจ ต้องปรับเอก-โทกันก่อนบ้างเท่านั้น คิดได้ตั้งนั้นผมก็ทดลองเอาโคลงพระราช นิพนธ์ของ ร.6 มาลองแต่งดู จึงได้เกิดเป็น “กาพย์เลียนโคลง” ขึ้น ดังนี้

กาพย์เลียนโคลง

ใครรานใครรุกด้าว	แดนไทย
ไทยรบจนสุดใจ	ขาดดิน
เสียเนื้อเลือดหลังไหล	ยอมสละ สิ้นแล
เสียชีพไปเสียสิ้น	ชื่อก้องเกียรติงาม
ใครรานใครรุกด้าว	ใครหาญเข้าราวีไทย
ไทยรบจนสุดใจ	หลังเลือดไว้ทาแผ่นดิน
เสียเนื้อเลือดหลังไหล	เพื่อมิให้ใครดูหมิ่น
เสียชีพไปเสียสิ้น	เพื่อไว้ชื่อลือเกียรติงาม
หากสยามยังอยู่ยั้ง	ยืนยง
เราก็เหมือนอยู่คง	ชีพด้วย
หากสยามพินาศลง	ไทยอยู่ ได้ฤ
เราก็เหมือนมอดม้วย	หมดสิ้นสกุลไทย
หากสยามยังอยู่ยั้ง	ไทยก็ยงอยู่ยืนยง
เราก็เหมือนอยู่คง	ได้ดำรงคงชีพด้วย
หากสยามพินาศลง	ไทยเผ่าพงศ์คงระทวย
เราก็เหมือนมอดม้วย	หมดแผ่นดินสิ้นสกุลไทย

การเอาวรรณหน้าของโคลงมาเป็นวรรณหน้าของกาพย์ยานีนั้นทำได้เลย ดัง ตัวอย่างที่เห็น แต่การที่จะเอาวรรณหน้าของกาพย์ยานีมาเป็นวรรณหน้าของโคลง นั้นค่อนข้างทำลำบากสักนิด เพราะหากวรรณหน้าของกาพย์ยานีวรรคใดได้เอก-โท ตามฉันทลักษณ์ของโคลงอยู่แล้วก็โชคดีที่นำไปใช้ได้เลย แต่ถ้ายังไม่ได้เอก-โท ก็จะต้องปรับให้ได้เอก-โทเสียก่อน จึงค่อนข้างจะยุ่งยาก แต่คิดว่าหากทำจริง ๆ ก็ ต้องทำได้

ผมมีความรู้ภาษามลายูปอพูดได้ เรียกว่าไม่อดข้าว เนื่องจากผมเกิดและเติบโตในดงของคนมลายูที่ *ตันหยงมัส* จังหวัดนราธิวาส ตั้งแต่โตขึ้นก็เล่นกีฬาบาสเก็ตบอลคนที่ชอบเล่นบาสเก็ตบอลที่บ้านผมส่วนใหญ่จะเป็นคนไทยเชื้อสายจีน เมื่อได้คลุกคลีกันนาน ๆ ก็สามารถพูดภาษาจีนกลางได้บ้างอีกภาษาหนึ่ง ส่วนภาษาอังกฤษนั้นก็รู้ ๆ กันอยู่แล้วว่าเรียนมาจากโรงเรียน

ช่วงแรกเริ่มที่ผมรับราชการครูอยู่ที่ตันหยงมัสนั้น ผมยังได้ซึมซับเอาการละเล่นยอดนิยมของท้องถิ่นคือ *ลิเกฮูลู* ไว้พอสมควร อันว่าลิเกฮูลูก็คือลำตัดของเราดี ๆ นี่เอง ความไพเราะน่าฟังของลิเกฮูลู ทั้งเนื้อหา ลีลาและจังหวะกลอนมันประทับใจในใจ มีความรู้สึกว่าบทลิเกฮูลูบางบทกับภาพยนตร์นิ่มช่วงมีจังหวะละม้ายกัน จึงได้ลองเขียนภาพยนตร์เป็นภาษามลายูดูบ้าง พอเขียนได้ก็รู้สึกสนุกคิดภาพยนตร์เป็นภาษาจีน คราวนี้ก็ทำได้ใจ ยิ่งคิดยิ่งสนุก จึงลองเขียนเป็นภาษาอังกฤษดูอีกที และเพื่อให้เข้าใจความหมายในภาษาเหล่านั้น จึงแปลความเป็นโคลง 4 สุภาพเอาไว้ด้วยเสียเลย

กวีนี้แหละ คือที่มาของ “ภาพยนตร์นิ่ม 4 ภาษา” ที่ผมเขียนไว้ตั้งแต่ปี 2527

ภาพยนตร์นิ่ม 4 ภาษา

แม่ซงซีมานอ	เปาะทออซีตะแด
แม่ซงซีซอแซ	โต๊ะกำแนมาแกบง
แม่ซงนันแนน้อง	ไปไหน
พ่อเต่าไม่ทันไป	กับน้อง
คนเดียวแม่ซงโคล	แต่ส่วน
ดูท่านก้านันจ้อง	ชอบแท้กินยอ
เมย์เมย์ซีเซี่ยะเสี่ยว	แจแจเอี้ยวซีค่านซี
มามาเหอตีตี	ซีเอี้ยวหมายซงเหลียงบู
น้องสาวไปละแล้ว	โรงเรียน
พี่สาวเบิ่งหนังเวียน	แวะได้
น้องชายแม่พาเฉวียน	จับจ่าย
ผ้าขาวม้าซื้อไว้	แม่น้องสองคน

What are you doing ? I'm sleeping on sofa.

You drove moter-car: from Songkhla yesterday.

เธอทำอะไรอยู่นั้น	ชอถาม
ฉันหลับบนม้ายาม	เมื่อยล้า
เธอขับรถยนต์ตาม	ติดติด
ขับจากสงขลาอ้า	แน่แล้ววันวาน

You buy what I eat,	You don't please , that' s o.k
You eat what I pay.	Then you say never mind.

เธอซื้อสิ่งหนึ่งให้	ฉันทาน
เธอใช้ยินดีสमान	สมัครแท้
หากฉันจ่ายเธอหวาน	กินหมด
เธอหากดีใจแล้ว	ตอบถ้อยไม่เป็นไร

ยานี้ี่ประหลาด	คำต่างชาติอาจแต่งได้
มลายู จีน อังกฤษ ไทย	แต่งเล่นได้กาพย์ยานี
ยานี้ี่ประหลาดล้ำ	กาพย์ไค
คำต่างภาษาไหน	แต่งได้
มลายู จีน อังกฤษ ไทย	สนุกนึก นาพ้อ
ลองแต่งเล่นเล่นไชร้	ประหลาดแท้ยานี

ถึงตอนนี้ ใครที่รู้ภาษาอื่นนอกเหนือจากภาษามลายู จีน อังกฤษ ไทย นึก
สนุก จะลองขยับบ้าง ก็ลองดู

6

เมื่อครั้งที่ผมเรียนอยู่ชั้น ป.4 ห้อง ป.3 ซึ่งอยู่ติดกับที่น้องผมเรียน ครูเขา
สอนขับร้อง ผมแอบฟังน้อง ๆ เขาร้องกันอย่างสนุกสนาน ไม่ฟังอย่างเดียว ผม
แอบละเมียดสิทธิ์จำมาร้องเล่นด้วยจนถึงทุกวันนี้ เนื้อเพลงเขาร้องว่า

นกเอยนกน้อย ๆ	เจ้าบินลอยตามสายลม
ปีกหางกางสวยสม	บินตามลมระเริงใจ

ฯลฯ

ร้องแค่นี้ก็พอรู้แล้วว่าเป็นเพลง “ต้อยตริง” ผมฟังเพลงนี้แล้วรู้สึกว่าจะหะ
มันเหมือนกาพย์ยานีเหลือเกิน วิเคราะห์ดูก็สรุปได้ว่าเป็นกาพย์ยานีจริง ๆ เพียง
แต่บางวรรคมันอาจขาดเกินคำไปบ้างเท่านั้น

ทำนองเพลง *ด้อยตรีง* เป็นทำนองเพลงที่หวานเย็น ออดอ้อนอ้อยสร้อย ลึกซึ้งกินใจ ค่อนข้างจะอมความรู้สึกเศร้าไว้นิด ๆ จึงเมื่อตอนที่ผมเขียนบทละคร เรื่อง *นางเลือดขาว* ซึ่งเป็นตำนานของผู้หญิงคนหนึ่งที่เรากันอย่างกว้างขวางใน เขตพื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง โดยเฉพาะพัทลุง ตรัง นครศรีธรรมราชและสงขลานั้น จึง ตั้งใจเลือกใช้ทำนองเพลงนี้แทนความหมายของความรัก

นางเลือดขาวนั้นตามตำนานเล่าว่า มีเด็กหญิงคนหนึ่งชื่อสายขาวขมพู ทวีปอพยพหนีภัยสงครามมา ตาสามโมซึ่งเป็นหมอสดำข้างของพระยากรุงเทพ แห่งเมืองสทิงพารณสีกับยายเพชรได้ขอมาเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรม ภายหลังตา ยายได้ไปขอเจ้ากวมารมาเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรมอีกคนหนึ่ง หวังว่าจะให้ไว้เป็นคู่ ครองกัน จนกระทั่งทั้งสองเป็นสาวเป็นหนุ่มถึงเวลาที่ตายายจะได้จัดให้เข้าสู่พิธีวิวาห์ เขียนบทมาถึงตรงนี้ก็ต้องมีบทโรแมนติกหวานแหวกกันบ้างตามธรรมเนียมมันถึง จะลึกซึ้งกินใจ จึงตั้งใจเขียนฉากนี้ให้พระเอกนางเอกเขาได้คู่จ๊ะกัน วิถีจ๊ะที่นิยมกัน มากวิธีหนึ่งก็คือให้ทั้งคู่ร้องเพลงเข้าหยอกพรอด้รักกัน จึงนึกถึงเพลง *ด้อยตรีง* ขึ้น มาโดยอัตโนมัติ เพราะด้วยเวลาที่จำกัด ไม่ต้องคิดทำนองใหม่ ก็ตอนนี้รู้อยู่แล้วนี้ ว่า กापัพยานี้เข้ากับทำนองเพลง *ด้อยตรีง* ได้ จึงคิดแต่งเนื้อร้องโดยเอกापัพยานี้ เป็นแนว

บทแรกมันถึงออกมาเป็น

สวยเอ๋ยเซยชิดใกล้
สุขใจผีเสื้อบินหา

นันทดอกไม้ในดวงตา
บินไปมาเข้ามาใกล้

พอเขียนอย่างนี้แล้วก็ลองร้องดู ปรับเพิ่มเติมต่อนี้มันน้อยใช้ได้ ความหมายดีขึ้น ทำนองจังหวะไม่เสีย ความหมายกินใจ สมความตั้งใจที่จะแต่งไว้ให้เป็น ความหมายถึงใครคนหนึ่งที่อยู่ใใจตลอดมา จึงกลายมาเป็น

สวยเอ๋ยอยากเซยชิดใกล้
สุขใจผีเสื้อบินหา

นันทดอกไม้อยู่ในดวงตา
บินไปบินมาเข้ามาใกล้ใกล้

แต่งมาถึงตอนนี้รู้สึกพอใจเหมือนได้หอมกลิ่นดอกตำเสายามพลบ หรือได้ ตีมรสน้ำหวานดอกทุเรียน ยามเช้าตรู่ไม่ทันวายกระเซ็นหยาดน้ำค้าง จึงแต่งต่อไป จนจบ โดยกำหนดตอนที่ผู้เป็นนางเอกร้อง ตอนที่ผู้เป็นพระเอกร้อง และตอนที่ คู่พระคูนางจะร้องพร้อมกันไปจนจบเพลง จึงออกมาเป็นเพลง *“ดอกไม้กับผีเสื้อ”* ดังนี้

24

ดอกไม้กับผีเสื้อ

คำร้อง สนิท บุญฤทธิ์
ทำนอง ต้อยตริ่ง

- (ญ) สวยเยยอยากเซยซิดไกล้ (ช) นันดอกไม้อยู่ในดวงตา
- (ญ) สุขใจผีเสื้อบินหา (ช) บินไปบินมาเข้ามาไกล้ไกล้
- (ญ) หวังใดของผีเสื้อ (ช) อยากแนบเนื้อกอดเจ้าดวงใจ
- (ญ) อย่าทำเฝ้าหยอกดอกไม้ (ญ) บินมาบินไปหวังใจปกป้อง
- * (ญ) หวานใดหอมใดไหนอื่น (ช) เท่าหวานชื่นหอมแก้วเนื้อทอง
- (ญ) อย่าทำให้กลีบแก้วหอมอง (ช) จะคอยเคียงครองภิรมย์รักใคร่
- ** (ช) โชคดีของผีเสื้อ ดอกไม้เอื้ออารีใจ
- (ญ) จะจริงรีแน้แคไหน ตอบได้ไหมหัวใจผีเสื้อ

*ร้องซ้ำตรงนี้

**ร้องพร้อมกันจนจบเพลง

เขียนจบตีใจในผลงาน จึงเอาไปร้องเสียงดังลั่น วงเล็บ-ในรถที่ขึ้น
กระจกมิตชิดทุกบาน เปิดแอร์เย็นฉ่ำ ร้องคนเดียวอย่างนี้ ใครหูทิพย์แอบมาได้ยิน
อีกก็ต้องยอมแล้ว

มาถึงตอนนี้ ผมยังอดที่จะแสดงความรู้สึกสัก ๗ ขอขอบคุณ ภาพยนตร์
และเพลง ต้อยตริ่ง ไม่ได้เลย

7

ความภูมิใจอย่างหนึ่งในชีวิตของผมก็คือ การที่ได้ศึกษาในสิ่งที่คนอื่น
เขาไม่ค่อยสนใจ อาจจะเขาเห็นว่าเป็นเรื่องเล็กน้อยกระมัง อย่างเช่นเรื่อง เพลงเรือ
แหลมโพธิ์ ของจังหวัดสงขลา ที่ผมกล้าพูดได้เต็มปากเต็มคำว่าเป็นผู้ริเริ่มต้นศึกษา
แล้วนำออกมาเผยแพร่ตั้งแต่เพลงเรือแหลมโพธิ์ยังเก็บตัวเงียบ ๗ อย่างสงบเสงี่ยม
เงียมตัวอยู่ในหมู่บ้าน จบจนเผยแพร่ออกไปข้างนอก กระทั่งเข้าไปในสถานศึกษา
ทำให้ต่อลมหายใจเพลงเรือแหลมโพธิ์ที่เหลือเพียงแผ่ว ๗ อย่างน้อยก็ให้ยืนยาว
ออกไปได้อีกชั่วระยะหนึ่ง

เรื่องของ คำผวน ก็เหมือนกัน แม้จะมีท่านผู้รู้ครูบาอาจารย์บางคนจะเคย
เขียนถึงมาบ้างแล้วก็ตาม แต่คงไม่เอาเป็นเอาตายจนขนาดเขียนบทความออก
เผยแพร่ต่อเนื่องกัน สามารถนำบทความที่เผยแพร่แล้วนั้นรวบรวมเป็นผลงานขอ
ตำแหน่งทางวิชาการ จนเพื่อนบางคนเขาแซวเรียกผมว่า

“ผศ.คำผวน”

ความที่ผมชอบคำผวนนี้เอง ทำให้ผมลองคิดเล่น ๆ เขียนกลอนเล่น ๆ เป็นกลอนคำผวนแต่กลอนคำผวนธรรมดา ๆ เขาเขียนกันมามากแล้ว ผมจึงเขียนให้มันแปลกต่างออกไป เขียนให้มันซ่อนเร้น คือซ่อนเร้นคำผวนไว้ในกลอน เรียกว่าเป็นกลอนกลบท อ่านธรรมดาที่ไม่มีอะไร แต่พอถอดกล คำผวนที่ซ่อนอยู่ก็ออกมาได้ มันกลายเป็นความหมายเป็นเรื่องอื่นขึ้นมาทันที มีทั้งกลบทที่เป็นกลอนและกาพย์ยานี โดยเฉพาะที่ผมอยากจะให้ดู ที่ผมเขียนเป็นกลบทกาพย์ยานีที่ชื่อว่า “กลบทยานีหวน”

กลบทยานีหวน

ทายน่าลื่น	กinyaตายสอง
มานีน้อง	ต้องศรคามือ
นักร้อมมี	นือรศักดิ์หรือ
นอนคาคือ	ชื่อสามลอนรุ่ม
หมาจ้อเรียก	เพรียกตามหาคุณ
สามกายรุ่ม	หนูนงนุททรามตอน
เลี้ยงด้อยไว้	ไปควนเนียงนอน
จวนครบตอน	สอนสำนวนไว้
เพื่อนเราชอบ	ลอบย้าเตือนให้
ล่าคล่องไป	ใช้แรงดำมา
ข้อดีหลาย	นายแดงขอยา
แดงเราน่า	พาสาวแดงชมฯ

บอกแล้วว่าอ่านธรรมดายังไม่ถอดรหัสคำผวนก็ยังไม่มีความไร ทั้งหมดอาจเป็นร้อยกรองรูปแบบหนึ่งเท่านั้น เพราะมีจำนวนคำ จังหวะ รูปแบบ สัมผัสคล้องจองชัดเจนเป็นระบบ แต่ถ้าผู้อ่านยอมรับว่าที่จริงมันเป็นกาพย์ยานี กาพย์ยานีที่จังหวะ 2-3 กับ 3-3 มันก็ต้องหาวิธีอ่านให้ได้จังหวะ 2-3 3-3 ให้ได้

ก่อนอื่นผมบอกแล้วว่ามันเป็นกลบทกาพย์ยานีที่ซ่อนคำผวนไว้ การอ่านจึงต้องหาคำผวนที่ซ่อนอยู่ให้พบ ถ้าพบแล้วก็ง่าย เพราะผมซ่อนไว้เป็นระบบ วรรคแรก-วรรคหลังคำผวนซ่อนอยู่ตรงไหน วรรคต่อ ๆ ไปก็ซ่อนอยู่ตรงนั้นจนจบ แต่ยังไม่ ง่าย ๆ ผมบอกให้เลยดีกว่า จะไม่ต้องเสียเวลา ดูที่บทแรกก็พอ

ทายน่าลื่น

กinyaตายสอง

วรรคหน้าผมซ่อนคำผวนไว้ในคำที่ 1 กับ 2 คือคำว่า “ทายนำ” ก็เอา
คำคู่ผวนคือ “ทำนาย” ไปต่อท้ายวรรคนั้นเป็น “ทายนำ สิ้น ทำนาย”

ส่วนวรรคหลังผมซ่อนไว้ในคำที่ 2 กับ 3 คือ “ยาดาย” ก็เอาคำคู่ผวนคือ
“ยายตา” ไปต่อท้ายวรรคอีกเช่นกันเป็น “กิน ยาดาย สอง ยายตา”

ถอดรหัสสองอย่างนี้ไปจนจบ ดังจะถอดเป็นตัวอย่างสักบท

ทายนำ สิ้น ทำนาย กิน ยาดาย สอง ยายตา
มานี น้อง มีนา ต้อง ครรคา มือ สากร

คราวนี้คงเห็นแล้วว่าละชีว่าเป็นกาพย์ยานีห้าตัว ๗

ถอดรหัสกลับทอออกมาเลือกอย่างนี้แล้ว จะนั่งอมยิ้มนะไม่ว่า แต่อย่า
เผลอเอาไปท่องดั่ง ๗ ในที่ธำรงก้านลก็แล้วกัน ขึ้นทำอย่างนั้นละก็

ตัวใครตัวมันนะครับ

